

La independència del Xino

El barri xino de Barcelona és un barri de tolerància, de respecte i d'independència. Malgrat la marginació, els veïns han sabut construir-s'hi les seues vides. Gary McDonoug, un antropòleg nord-americà, ens en conta als d'ací els secrets.

Carles Ruiz

Voltants de la plaça Reial, mitjatar-da. Una parella de municipals escorcolla minuciosament un jove negre. Butxaques, mànegues, orelles... El jove gairebé no els mira i deixa fer, amb la saviesa que atorga l'habitud. Mentre, enllà, un furgó de la Policia Nacional fa l'ombra a un enllustrador que espera clientela en una de les entrades de la plaça. «Aquesta presència em fa recordar els anys 70, quan sempre hi havia policia», diu una veu amb accent català de Kentucky, després d'un glop de cervesa. Darrere la veu, Gary McDonoug, fill d'irlandesos catòlics que un bon dia se'n van anar cap a Georgia, al sud dels Estats Units. El 1981 va presentar, a la Universitat Johns Hopkins de Baltimore, la seva tesi doctoral: *Good Families of Barcelona: A Social History of Power in the Industrial Era*.

Gary ha tornat a Barcelona. L'antropòleg s'ha entestat en una altra investigació: el procés de marginació urbana del Barri Xino barceloní. Ha vingut amb una beca de sis mesos —«és tan difícil obtenir-la als EEUU com ací»—, i ha llogat un pis al Poble Nou. Des d'allà intenta discernir les connexions i les interconnexions del triangle que formen la Rambla, el Paral·lel i el carrer de l'Hospital. Una frontera ambigua, però. El Barri Xino, el Xino, el Districte Cinquè, el Raval... diferents formes d'anomenar el barri més misteriós i marginat de Barcelona. «Quan parlo del barri, vull evitar la imatge de barri de novel·la policiaca. S'ha de trencar el mite». Anem-hi.

—¿Gary, per què Barcelona?

—Jo vaig estudiar castellà al col·legi i després, abans d'anar a la Universitat, vaig fer literatura castellana. El

1972 vaig visitar per primera vegada Barcelona. Quan vaig tornar, a la Universitat, em vaig interessar més pels estudis de llengua i literatura catalanes. Vaig fer la meua llicenciatura en estudis medievals, amb especialitat en literatura i societat catalanes. El 1976 vaig tornar-hi, com a estudiant, per fer un treball sobre la formació de l'alta burgesia barcelonina. Va haver-hi un problema d'època i d'observació perquè treballava amb els testimonis de gent molt coneguda, que encara viu i que volia conservar l'anonimat. Tin en compte que jo vaig arribar-hi tres mesos després de l'afer Bultó, i hi havia molta por. M'agrada molt l'ambient de la ciutat i, després de finalitzar el treball sobre l'alta burgesia, volia veure-la des d'una altra perspectiva...

—¿Més marginal?

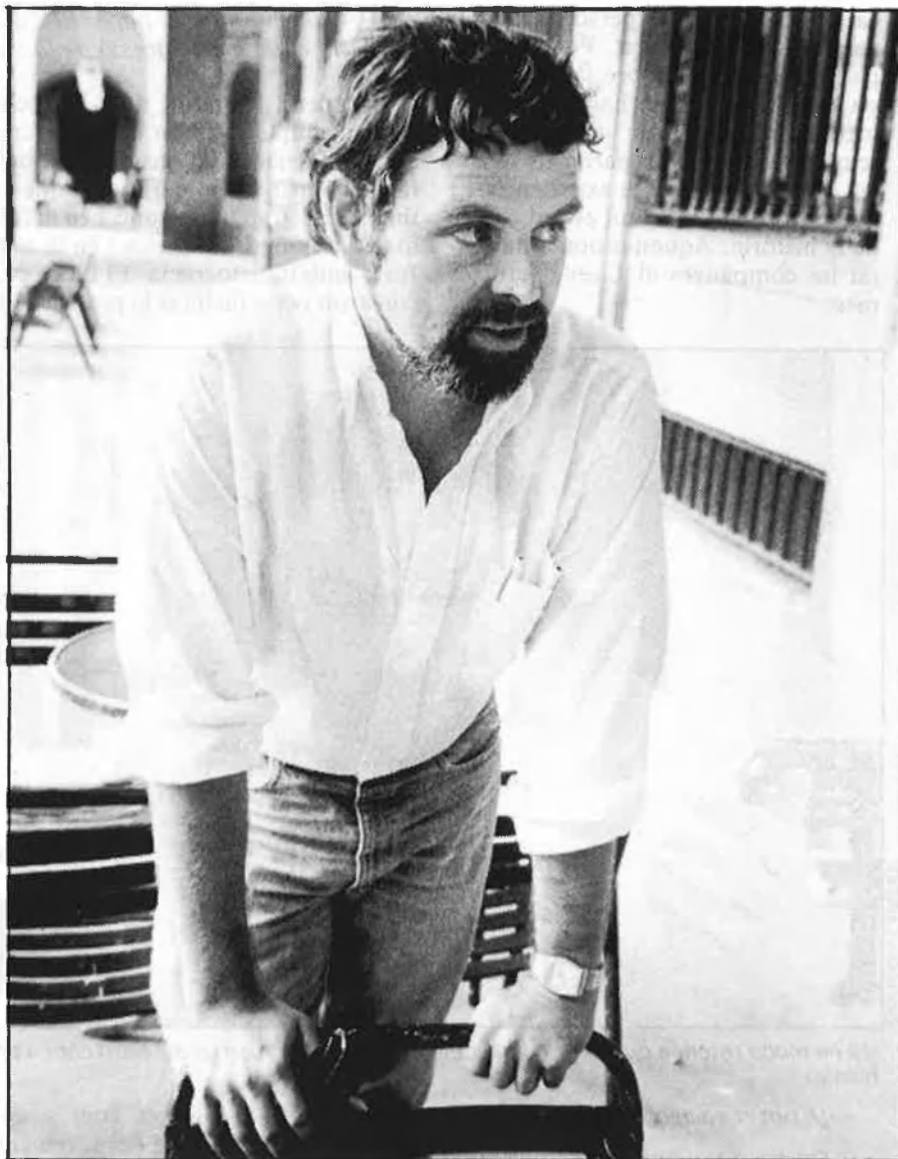
—Sí. El Barri Xino és una zona marginada i ha estat una zona marginada des de fa segles. La marginació actual pot ser diferent, però ja té arrels anteriors. A vegades és molt important comprendre l'estructura social anterior dins d'una marginació anterior per veure els canvis d'ara. El Xino és més difícil com a objecte d'estudi.

—No hi ha massa xinos al barri. ¿D'on prové, doncs, aquest nom?

—És una imatge metafòrica. A principis dels anys 20, Manuel Toldano va fer un viatge als Estats Units. A la seva tornada va escriure una no-

vel·la, *Els enemics d'Amèrica*, que signà amb el pseudònim de Manuel Gil de Oto. L'obra descriu els barris xinesos dels EEUU. Aquests barris tenien fama com a zones de misteri. Al final de la dècada es començà a parlar del «nostre barri xino». En aquest sentit, destaca l'escriptor Àngel Marsà i tot un grup de gent connectat a la revista *El Escándalo*, que tenia la redacció al barri i que intentava presentar els misteris de Barcelona.

DOMENEC UMBERT

Gary McDonoug: «La marginació no és sols una experiència del barri: és la mentalitat d'altres persones».

—¿I quins misteris eren aquests?

—La prostitució, la droga, la vida dels pobres, la vida exòtica de Barcelona. Pel que fa la droga, es parla molt amb un to sensacionalista, però les estadístiques dels anys 20 demostren que, tret del tabac i de l'alcohol, n'hi havia molt poca cosa. Els periòdics de l'època feien broma amb el fet que hi havia gent que venia bicarbonat per cocaïna. En aquells moments hi havia una estructura social de gent obrera. Per a fer la reconstrucció social del barri m'interessa compaginar aquest barri famós, misteriós, amb el barri obrer i, sobretot, amb el grup de persones que tenien petites botigues. Un veí m'ha parlat de la petita burgesia, que hi donava una certa estabilitat. Era un barri molt normal, que explotava de nit aquesta fama de misteri.

—La nit i la llei no s'avenen gaire...

—En certes èpoques el barri era una zona fora de la llei. La policia hi entrava de tant en tant, però no el van intentar controlar. Era un lloc on podien viure captaires, prostitutes o gent de la briva, però no parlem de criminals importants com s'entèn ara. Ha estat un barri amb una gran tolerància. Respecte és una paraula que utilitzen molt els veïns en les seves converses. La gent pot criticar la professió d'algú, però la respecten. Ara hi ha molta presència de policia. Passen pels carrers amb més freqüència que mai, demanant documentació. Hi ha més activitat policial a la Rambla i a la plaça Reial que al Barri Xino. Quan parlo del Barri Xino, parlo d'una zona que hi ha entre la Rambla i el Paral·lel, que té una problemàtica semblant a la zona que hi ha entre la Rambla i via Laietana, però una història diferent. En aquesta darrera zona es van construir els carrers més elegants: el carrer Ample, un carrer molt important de la burgesia, de la família Girona del Banc de Barcelona, o el passeig Bacardí..., però és una zona sense consciència de barri. El Barri Xino sí que en té, i també una imatge, de barri, des de fora.

—Si a l'octubre el COI designa Barcelona com a seu olímpica, ¿com repercutirà aquest fet en la vida social del barri?

—En una situació com aquesta les ciutats intenten netejar la seva cara, però hi ha diverses possibilitats de neteja. Puc imaginar que hi haurà una destrucció del nucli físic. Un barri es pot refer però s'ha de mantenir la seva estructura social, la seva vida, i això ha estat un fracàs en el passat. Casos com l'avinguda de les Drassanes són intents de destruir el barri.

—En aquesta operació de neteja, ¿hi ha un intent d'aburgesament de la zona?

—Hi ha un intent de neteja, de canvi d'estil. No sé si més burgès o no, això depèn. ¿Com podem comparar els canvis de la plaça Reial amb els canvis del parc de l'Espanya industrial? Hi ha molt d'experimentació i d'operació de neteja, però la idea de viure en una casa neta no és propietat exclusiva de la burgesia...

—Parlava d'un altre tipus de neteja...

—L'objectiu és protegir els estrangers, en dues vessants: protegir els turistes i controlar els immigrants.

—¿Es pot parlar, en la postguerra, del Barri Xino com a gueto?

—Era un símbol del vici de la ciu-

tat, pel que fa al seu ús retòric, de re-forma. Però dintre, el barri mantenia una vida força interessant, una vida cooperativa, una vida espavilada. La gent vivia de treballs que ara semblen sorprenents. Hi havia, per exemple, un mercadet de puntes de cigarrets. Els nois recollien i netejaven les puntes i les venien. I ara es veu molta gent que viu de la venda de cartró, de draps...

—*I del seu cos. ¿Des de quan hi ha prostitució?*

—Des del segle XV, quan es va donar permís per a obrir un prostíbul en la zona del Raval. Els bordells més antics estaven en aquesta zona.

—*¿Com ha evolucionat històricament?*

—En el segle XIX era una prostitució reglamentada. Hi havia un reglament urbà a Madrid i Barcelona: serveis d'higiene i cartes de sanitat per a les prostitutes. Els anys 20 va ser l'època daurada del Barri Xino. Hi ha un passatge, en *Vida privada*, del Josep M. de Sagarra, que descriu una visita més bé aristocràtica al barri. I tenia aquest ambient de Montmartre, del Barri Xino clàssic, del barri de novel·la. Aquest sistema de reglamentació va existir fins als anys 50, i va experimentar canvis durant la República i la guerra. La República va intentar d'eliminar la prostitució, no tant en un sentit de xacra social, sinó per oferir d'altres possibilitats de vida per a les dones. Després hi havia prostíbuls reconeguts, oficials, fins que l'Estat espanyol va entrar a l'ONU i va signar la Declaració dels Drets Humans, que obligava a tancar els bordells. Posteriorment, ha estat una evolució més complicada, perquè hi ha hagut una immigració i una estratificació: des dels anuncis que es poden llegir als diaris fins a les prostitutes més velles que treballen en certes zones del barri.

—*¿Hi ha patologies urbanes?*

—No m'agrada aquesta idea de patologia urbana. Podem dir que sí, però llavors hauríem de distingir quines són les condicions patològiques de la ciutat. Jo prefereixo veure que hi ha condicions socials creades per una ciutat capitalista, que hi ha exigències econòmiques i socials... Dins d'aquest procés de formació complexa d'una ciutat, hi ha grups que són aïllats, que no tenen accés a la formació de la ideologia urbana, grups que no tenen veu. És curiós, en els darrers anys ha estat molt important comen-

çar a escoltar-me les persones que no tenen veu dins la ciutat. Però ara, passant el treball sobre l'alta burgesia, he vist que ja ho havia fet. En el meu estudi apareixen moltes dones, senyores que em van parlar de les seves vides i de les seves experiències, i que no surten dins d'un estudi clàssic de la història. Aquestes dones han estat les companyes al Liceu, però res mes.

—*¿Quin ha estat el paper de l'alta burgesia en la configuració de la ciutat?*

—Parlem, sobretot, de la burgesia de l'Eixample, que ha construït una ciutat ordenada, de passeigs. Hi destaca el paper social del Liceu, que ha tingut una gran importància en la formació d'aquesta burgesia i en la seva fusió amb l'aristocràcia. El Liceu està construït per a facilitar la presència de

«Hi ha molta retòrica quan hom parla dels problemes del barri o del barri com a problema».

—*¿Com et va agafar aquesta dèria?*

—Com a estudiant ingenu que buscava el tema de la seva tesi. Un amic meu em va dir que a Barcelona hi havia una classe alta urbana fantàstica, he, he. M'interessava la família com a símbol clau de la societat industrial. Prat de la Riba, per exemple, santificava el model patró-heru dintre de la planificació de la colònia industrial. Torras i Bages la representava com a element emotiu i visceral. Defensava, així, les actuacions polítiques de la nova burgesia. La família apareixia, tanmateix, en construccions concretes, que representaven la mentalitat de les classes dominants, com el Liceu i el Cementiri Vell. D'aquesta manera, l'experiència i el model familiar de la classe alta tenia una influència directa sobre la vida barcelonina i sobre la construcció de la ciutat moderna. Per això s'ha d'escoltar les dones. Hi ha una novel·lista que m'agrada molt: la Dolors Montsardà, que va escriure novel·les en català i que tracta molts casos de dones de l'alta burgesia.

la família —les llotges com a unitats—. Josep Pla parla del Liceu com d'un «oceà burgès». Hi havia un contacte de classes, però també hi havia un clonflicte de classes, i el Liceu n'era la representació gràfica. El que va tirar la bomba del 1893 havia acceptat la imatge del Liceu com a representació de la societat.

—*¿Què és la marginació urbana?*

—N'hi ha molts tipus. En l'època pre-industrial el Raval era una zona rural. Hi havia molts convents, esglésies i monestirs, fins el començament del segle XIX. Després, el Raval va ser la zona de socialització de Barcelona, la nova riquesa de la ciutat, i això implicava un canvi de vida. Una certa utilització de l'espai pot ser una forma de marginació. La marginació generalment implica la falta de possibilitat de construcció, de manipulació de la vida del barri i de la vida individual. Aquest ha estat un barri que no ha tingut ni diners ni poder polític ni l'atenció de la resta de la ciutat per millorar el seu nivell de vida. Hi ha

molta retòrica, quan hom parla dels problemes del barri o del barri com a problema. Els que han considerat la prostitució com un problema de Barcelona, simbolitzat pel Barri Xino, han de respondre d'on provenen els clients. La clientela no és del barri, els amos no són del barri...

—Llavors, ¿s'ha de trencar el mite?

—Sí, perquè els veïns han patit molt per aquesta imatge. S'han donat casos de nens que no poden rebre a casa seva els seus amics perquè viuen en aquest barri. I això encara passa. La marginació no és solament una experiència del barri: és la mentalitat d'altres persones.

—¿Els col·lectius estrangers del barri poden ser motiu de conflictes?

—Hi ha molts àrabs —que hi tenen una mesquita—, africans i sud-americans, però aquests són una altra història. Hem de tenir en compte que aquest és un barri que ha rebut immigració des de fa molt de temps, i té més experiència en aquest tema. Això no vol dir que no hi hagi casos de violència ni de molta crítica social. Quan un àrab o un africà entra en un bar, no es troba amb prejudicis ni problemes. Una cosa que intento demostrar és que el Xino és un barri de tolerància, de respecte, d'independència. Crec que els barris marginals no són barris que exerceixin o que intentin marginar d'altres persones. Hi ha solidaritat o, com a mínim, respecte. Personalment, quan feia el treball de Savannah, en un barri de negres catòlics, crec que em van tractar millor que si hagués estat un negre en un barri blanc. En el Barri Xino, malgrat la seva marginació, els seus veïns han construït les seves vides. Han intentat tenir vides normals dins de les oportunitats estructurals de la ciutat.

I Gary McDonoug podria dir més coses. «Però no vull treure conclusions abans d'aprofundir més. Una anàlisi requereix temps». Ell va necessitar sis anys per a elaborar un llibre sobre l'alta burgesia, i demana temps per continuar amb el Barri Xino. Però la beca s'acaba i Gary McDonoug haurà de tornar a les seves obligacions del New College de la Universitat del Sud de Florida. És una de les universitats experimentals que es van crear als anys 60, on els plans d'estudis els fan els alumnes i el professors. El New College és de les poques experiències que en queden. Moltes han desaparegut per falta d'ajudes. «I per un canvi de clima acadèmic i polític als Estats Units». A reveure. □

NOVETATS EN LLIBRES

LAODAMIA I ALTRES CONTES

Josep Lozano
Col·lecció *la Unitat*, núm. 109

Històries fantàstiques amb la prosa exquisida de l'autor de *Crim de Germania*.

EDITORIAL TRES I QUATRE

CARTA A UN CAPELLA MORT A NICARAGUA

Leonardo Urrutia
Col·lecció *l'Aplec*.

Distribuidor exclusiu a Catalunya del Sud, Sendra.

EL LLAMP

L'ASSALT AL JARDI

Miquel de Renzi
Col·lecció *Gregal Poesia*

GREGAL LLIBRES

BON PROFIT!

Miquel Martí i Pol
Il·lustrat per **Carme Solé Vendrell**

MARINA

Olga Xirinacs
Il·lustrat per **Asun Balzola**

Dos llibres deliciosos, esplèndidament il·lustrats, d'una nova col·lecció —«La poma verda»— de literatura infantil.

EDITORIAL EMPÚRIES

CONTRAPUNT

Aldous Huxley

Les millors obres de la literatura universal / Segle XX, 1.448 pàg.

Una obra plena d'enginy i escrita en un estil brillant, que ofereix un amplíssim retaule de la societat anglesa d'entreguerres.

Edicions 62 - La «Caixa»

CATALUNYA LIGHT ...? ELS ESPANYOLS NO SÓN CATALANS

Francesc Ferrer i Gironés.
Col·lecció *La Rella*.

Distribuidor exclusiu a Catalunya del Sud, Sendra.

EL LLAMP

ELS MARGES, 34

Revista de llengua i literatura dirigida per **Joaquim Molas**.

CURIAL EDICIONS CATALANES, S. A.

LLENGUA, DIALECTE, NACIÓ, ÈTNIA

Rolando del Guerra
Alliberament, 19

Una reflexió original sobre els conceptes tan sabuts, ara aplicats al cas italià. D'on se segueixen saboroses i sorprenents conclusions.

EDICIONS DE LA MAGRANA

DICCIONARI JURÍDIC CATALÀ

Un volum de 14 x 21, 480 pàgines.

De venda a llibreries.
«Els diccionaris de l'Enciclopèdia».

ENCICLOPÈDIA CATALANA

COL·LECCIO CADELLS

Derek Hall

En aquestes històries, un cadell ensopega amb una aventura que el porta a fer un descobriment útil per a la seva vida.

Títols: *El tigre corre, La llúdria neda, El panda s'enfila, L'ós blanc salta, L'elefant es banya, El goril·la construeix.*

BARCANOVA

LLIBRERIA TRES I QUATRE

Pérez Bayer, 11. Tel. 352 91 10. 46002-València